

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารราชการของนักข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์: ศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังการประกาศใช้ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540" ได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นกรอบในการศึกษาดังนี้

1. แนวคิดเรื่องสิทธิในการสื่อสาร (The Right to communicate)
2. ทฤษฎีที่สี่ด้านทางการสื่อสารมวลชน (Four Theory of the press)
3. แนวคิดจากรัฐธรรมนูญ ฉบับปี พ.ศ. 2540
4. แนวคิดจากพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ฉบับ ปี พ.ศ. 2540
5. นโยบายการนำเสนอข่าวของสถานีวิทยุโทรทัศน์ระบบเปิดทั้ง 6 สถานี

แนวคิดเรื่องสิทธิในการสื่อสาร (Right to communicate)

แนวคิดเรื่องสิทธิในการสื่อสาร ถือเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชน (Universal human rights) ที่องค์การสหประชาชาติได้กำหนดไว้ การต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนนี้เริ่มขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1947¹ จนกระทั่งในที่สุดสิทธิในการสื่อสาร ตลอดจนสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสาร (Freedom of Information) ก็ได้ถูกบัญญัติไว้ให้เป็นหนึ่งในสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุก ๆ คนในปี ค.ศ. 1948 โดยมีเจตนารมณ์ในการมุ่งสนับสนุนการใช้สื่อมวลชนเพื่อกระจายข่าวอย่างเสรี และส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสที่จะ แสวงหา รับ และ กระจายข่าวสารได้อย่างทั่วถึง

สิทธิในการรับรู้และสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนี้ จึงถือว่าเป็นสิทธิที่นานาชาติให้การยอมรับ โดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้รับรองมติดังกล่าวข้อ 59(1) ซึ่งมีใจความว่า "เสรีภาพแห่งข่าวสารเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และจะเป็นแม่บทสำหรับเสรีภาพด้านอื่น ๆ

¹The United Nations The last 50 years- The Next 50 Years, New York, USA. p.33.

ที่องค์การสหประชาชาติจะรับรองต่อไป” เสรีภาพนี้หมายถึง “สิทธิที่จะได้ถ่ายทอด และตีพิมพ์ซึ่งข่าวสารในที่ใดก็ตาม หรือในทุกที่โดยปราศจากพันธนาการใด ๆ”⁸

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ได้บัญญัติรับรองถึงสิทธิในการสื่อสาร ไว้หลายข้อด้วยกัน ได้แก่ข้อที่ 12,18,19,และ20 โดยเฉพาะในข้อ 19 ที่บ่งชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า “ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอด และที่จะแสวงหา รับ และแจกจ่ายข่าวสารความคิดเห็น ไม่ว่าจะโดยวิธีใดๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน”⁹

สิทธิในการสื่อสารจึงอาจถือได้ว่า ครอบคลุมถึงบรรดาสิทธิต่างๆ ที่มีในกระบวนการสื่อสารทั้งหมด ตลอดจนการใช้สื่อสารสาธารณะทุกประเภทเพื่อแสดงความคิดเห็นของประชาชน

UNESCO ได้จัดลำดับแนวความคิดเรื่องสิทธิในการสื่อสารไว้ 4 ประเภทดังนี้

1. สิทธิการสื่อสารสากล ถือเป็นสิทธิมนุษยชนทั่วไป ที่ครอบคลุมสิทธิต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มีเป้าหมายระยะยาว และสามารถประยุกต์ใช้ได้กับทุก ๆ สังคม หรือวัฒนธรรมในระดับต่าง ๆ
2. สิทธิการสื่อสารเฉพาะ หมายถึง บรรดาสิทธิต่าง ๆ ภายในขอบเขตของการสื่อสาร ซึ่งสามารถกำหนดความหมาย และทดสอบได้ ในขณะที่เดียวกันสิทธิดังกล่าวก็สามารถประยุกต์ใช้กับสิทธิการสื่อสารแบบสากลได้ด้วย
3. ความรับผิดชอบในการสื่อสาร หมายถึงเมื่อมีการใช้สิทธิใด ๆ ก็ตาม จะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อบุคคลอื่นด้วย กล่าวคือ สิทธิจะต้องใช้ควบคู่กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ดังนั้น บุคคลที่ใช้สิทธิในการสื่อสารจะต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม โดยมุ่งเน้นให้เกิดผลดีต่อส่วนรวมมากที่สุด

⁸ United Nations Report, Yearbook on Human Right for 1947 (Lake Success, N.Y. : United Nations, 1949), p. 439.

⁹ Article 19 Everyone has the right to freedom of opinion and expression, This right includes to hold opinions without interference and to seek, received and import information and ideas through any media and regardless of frontiers.

4. ปัญหาในการสื่อสาร เมื่อได้ให้สิทธิในการสื่อสารกับประชาชนแล้ว ประชาชนในทุกๆ สังคมก็ต้องมีการวิเคราะห์และทบทวนถึงปัญหาที่เกิดจากการสื่อสารต่าง ๆ ทั้งในระดับ บุคคล สถาบัน ชุมชน รวมทั้งในระดับชาติ โดยพิจารณาในด้านนโยบาย กระบวนการ กิจกรรม โครงสร้าง ทรัพยากร และระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ

UNESCO ยังได้แยกเฉพาะสิทธิการสื่อสารออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับบุคคล
2. ระดับสถาบันสื่อมวลชน
3. ระดับชุมชน หรือระดับชาติ

สำหรับระดับบุคคลและระดับชุมชนมีสิทธิย่อยที่คล้ายคลึงกันและมีความสำคัญ

3 ประเภทดังต่อไปนี้

1. เสรีภาพของความคิดเห็นและการแสดงออก (Freedom of opinion and expression)
2. สิทธิในการบอกเล่า (Right to inform)
3. สิทธิในการรับทราบ (Right to be informed)

สิทธิที่ถือว่ามีความสำคัญมากในระดับบุคคลมีดังนี้

1. สิทธิในการพิทักษ์เรื่องส่วนตัว (Protection of privacy)
2. เสรีภาพในการเคลื่อนไหว (Freedom of movement)
3. สิทธิในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล (Access to sources of information)
4. สิทธิในการสมาคม (Right of assembly)

สิทธิที่ UNESCO ให้ความสำคัญในระดับชุมชน ได้แก่

1. สิทธิในการกระจายข่าวสารอย่างเสรีและมีความสมดุลย์ (Free and balance flow of information)
2. สิทธิในการอนุรักษ์บูรณภาพทางวัฒนธรรม (Preservation of cultural integrity)

3. สิทธิในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม (Cultural exchange)¹⁰

Fisher Harms ได้เสนอถึง "สิทธิเฉพาะ" ในการสื่อสาร 3 ประการ ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระดับ บุคคล สถาบัน ชุมชน และประเทศชาติ ได้แก่

1. สิทธิในการแสวงหาข่าวสาร (Information right)
2. สิทธิในการสมาคมหรือมีส่วนร่วม (Association right)
3. สิทธิในการพิทักษ์เรื่องส่วนตัว (Privacy rights)

สิทธิเฉพาะทั้ง 3 ประการ จะมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพ และความรับผิดชอบ กล่าวคือ ประชาชนจะต้องใช้เสรีภาพในการได้มาซึ่งสิทธิเหล่านี้ด้วยความรับผิดชอบ¹¹

Sean MacBride ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องสิทธิการสื่อสาร ในหนังสือ "Many Voices, One World" ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นอย่างมากโดยอาศัยแนวคิดของ Harms เป็นกรอบอ้างอิง ว่า "บุคคลทุกคนมีสิทธิในการสื่อสาร สิทธินี้ครอบคลุมถึงสิทธิย่อยดังต่อไปนี้

1. สิทธิในการชุมนุม อภิปราย มีส่วนร่วม และสิทธิในการสมาคมต่างๆ (Association rights)
2. สิทธิในการสอบถาม บอกเล่า รับทราบข่าวสารต่างๆ (Information rights)
3. สิทธิในวัฒนธรรม การเลือกสิทธิส่วนตัว และสิทธิในการพัฒนาการต่างๆ (Development rights)

¹⁰UNESCO, Report on Means of Enabling Active Participation in the Communication Process and Analysis of the Right to Communicate, 19C/93, 16 August 1976.

¹¹Harms L.S. and Jim Richstad, Evolving Perspectives on the Right to Communicate, Honolulu: East-West Communication Institute, 1997.

และการที่จะบรรลุถึงสิทธิการสื่อสารนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการขยายการสื่อสารที่เพียงพอ เพื่อตอบสนองของความต้องการของมนุษย์"¹²

จากแนวคิดพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน ที่มีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในการสื่อสาร จนถึงการยอมรับและให้เสรีภาพในการสื่อสาร (Right to Communicate) ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในด้านการรับรู้ (Right to know) สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right to participation) ไปจนถึงสิทธิในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร (Access to sources of information) โดยกำหนดไว้ในปฏิญญาสากลแห่งสหประชาชาติ

แต่ในปัจจุบันได้มีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิเสรีภาพด้านการสื่อสารเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งประเภท ได้แก่ เรื่องสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารราชการ (The Right of Access to Government Information)

สำหรับเรื่องสิทธิในด้านการรับรู้ (Right to know) หรือสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารราชการ (The Right of Access to Government Information) นั้นประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ริเริ่ม ทั้งในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิดังกล่าว หรือในด้านการออกกฎหมาย เพื่อเป็นแนวทางของประชาชน อันรวมถึงนักสื่อสารมวลชนให้สามารถใช้ประโยชน์จากกฎหมายในการหาข้อมูลข่าวสารจากทางราชการ

ในปี ค.ศ. 1959 แวนซ์ ทริมเบิล นักข่าวชาวอเมริกัน ค้นพบการทำผิดกฎหมายของวุฒิสภา แต่ไม่สามารถขอความร่วมมือจากรัฐในการขอข้อมูลเพื่อลงโทษผู้กระทำผิดได้ จึงได้มีการฟ้องร้องกันในศาล จนกระทั่งในที่สุด ได้มีการออกกฎหมายเกี่ยวข้อมูลข่าวสารของราชการ ในปี ค.ศ. 1965 (Freedom of Information Act)¹³ และมีการแก้ไขอีกหลายครั้ง เพื่อเป็นเครื่องกำหนดให้หน่วยงานราชการของรัฐบาลกลางต้องเปิดเผยข้อมูลต่อประชาชน อย่างไรก็ตามกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดข้อยกเว้น 9 ข้อที่ไม่ต้องเปิดเผยข้อมูล และกำหนดบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองข้อมูลใน

¹²MacBride, Sean. Many Voices, One World, Unesco, Paris,1980, p.173.

¹³Trimble V. Johnson, 173 F.Supp. 651, 1 Med.L. Rptr.2329

ทำเนียบประธานาธิบดี, ศาล หรือ สภา กฎหมายนี้ได้ถูกใช้เป็นแนวทางด้านการแสวงหาสิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสาร ของหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย

อย่างไรก็ดี แม้ประเทศสหรัฐอเมริกา จะให้สิทธิเสรีภาพกับประชาชนเป็นอย่างมากในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร หรือแม้กระทั่งข้อมูลข่าวสารของราชการ แต่ในกฎหมายว่าด้วยการแสวงหาข้อมูลข่าวสารราชการ ก็ยังมีข้อยกเว้นอยู่ 9 ข้อ เพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคงของประเทศ หรือเพื่อรักษาสิทธิส่วนบุคคล (Right of Privacy) ซึ่งเป็นเรื่องของ " การประสถานผลประโยชน์ของเอกชนกับสังคมที่บุคคลผู้นั้นอาศัยอยู่ในเรื่องของการกำหนดขอบข่ายของข้อมูลข่าวสารว่าเรื่องใด เมื่อไร และวิธีการอย่างไรที่บุคคลนั้นจะติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น"¹⁴ หรือ การควบคุมเกี่ยวกับความรู้ของสังคมต่อข่าวสารในตัวบุคคลนั้น

สำหรับประเทศไทย แม้จะมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการบัญญัติออกมาในปี พ.ศ.2540 แต่ก็มีข้อยกเว้นที่น่าสนใจบางประการที่ถือว่าเป็น "ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ต้องเปิดเผย" ดังนี้

ข้อมูลข่าวสารที่เป็นความลับ ได้แก่

- ข้อมูลข่าวสารที่กระทบประโยชน์ได้เสียของผู้อื่น เช่น สิทธิ, สิทธิบัตร หรือประโยชน์ทางการค้าอย่างอื่น ซึ่งในที่นี้เจ้าหน้าที่ผู้รับคำขอคัดค้านไม่ให้หน่วยงานของรัฐเปิดเผยหรือจัดหาข้อมูลข่าวสารให้ตามคำขอ โดยการคัดค้านจะต้องกระทำภายใน 15 วัน นับแต่ได้รับแจ้ง (มาตรา 17) และในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 วรรค 1(2) รวมทั้งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 21 ก็ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกัน

- ข้อมูลข่าวสารที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ (มาตรา 14)
- ข้อมูลที่อาจกระทบถึงความมั่นคงภายในประเทศ (มาตรา 15 (1))
- ข้อมูลที่อาจทำให้การบังคับใช้กฎหมายเสื่อมประสิทธิภาพ หรือไม่อาจสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ (มาตรา 15(2))

¹⁴A. Westin, Privacy and Freedom 7 (USA: New York, 1967).

- ความเห็นภายในหน่วยงานของรัฐที่ยังไม่ได้รับข้อยุติ (มาตรา 15 (3))
- ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของบุคคล (มาตรา 15(4))
- ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล ที่อาจเป็นการรุกรานสิทธิส่วนบุคคล อันรวมถึง "รายงานการแพทย์" ด้วย (มาตรา 15 (5))
- ข้อมูลข่าวสารของราชการที่มีกฎหมายคุ้มครองไม่ให้เปิดเผย หรือข้อมูลข่าวสารที่มีผู้ให้มาโดยไม่ประสงค์ให้ทางราชการนำไปเปิดเผยต่อผู้อื่น (มาตรา 15 (6))

ข้อยกเว้นไม่ให้เปิดเผยข้อมูลที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการนั้นสามารถเทียบได้กับ ข้อยกเว้น 9 ประการที่บัญญัติไว้ใน กฎหมาย Freedom of Information Act ของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีใจความดังนี้

1. เอกสารข้อมูลที่ถูกจัดประเภทว่าเป็นคำสั่งผู้บริหาร "ที่ต้องเก็บไว้เป็นความลับ เพื่อประโยชน์ของการป้องกันประเทศ หรือนโยบายต่างประเทศ"
2. "กฎระเบียบปฏิบัติด้านบุคลากรภายในองค์กรของหน่วยงานนั้น"
3. เอกสารข้อมูลที่ได้รับการยกเว้นมิให้เปิดเผย โดยกฎหมายพิเศษที่เขียนด้วยคำขึ้นใหม่เพิ่มมิให้มีข้อสงสัยในเจตนาของสภา
4. "ความลับทางการค้าและข้อมูลทางการเงินหรือการพาณิชย์ที่ได้รับ" พร้อมกับการให้คำรับรองว่าจะถูกเก็บไว้เป็นความลับ
5. "บันทึกหรือหนังสือระหว่างหน่วยงานหรือภายในหน่วยงาน" ที่ปกติจะไม่เปิดเผยต่อบุคคลภายนอกเว้นแต่มีความเกี่ยวข้องกับคดี
6. "ประวัติบุคลากรและประวัติทางการแพทย์ หรือข้อมูลในทำนองเดียวกันที่การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวจะเป็นการละเมิดความเป็นส่วนตัวอย่างชัดเจนต่อบุคคลอื่น"
7. "บันทึกการสอบสวนที่จัดทำเพื่อวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย" อย่างไรก็ตาม กฎหมายกำหนดให้การเปิดเผยบันทึกดังกล่าวจะไม่สอดคล้องกับการสอบสวนที่กำลังดำเนินการ ไม่ระบุแหล่งข้อมูลความลับหรือวิธีการรวบรวมข้อมูล การละเมิดความเป็นส่วนตัว สอดแทรกการไต่สวนที่เป็นกรรม หรือมุ่งร้ายต่อชีวิต
8. เอกสารวัตถุที่ใช้ในการดำเนินการ กฎระเบียบ หรือการควบคุมสถาบันการเงิน
9. ข้อมูลทางภูมิศาสตร์และสภาพทางธรณีวิทยา ที่เกี่ยวข้องกับแผนที่ บ่อน้ำ เป็นต้น

THE FREEDOM OF INFORMATION ACT¹⁵

The nine exemptions are as follows :

1. Materials properly classified under executive order "to be kept secret in the interests of national defense or foreign policy."
2. "Internal personnel rules and practices of an agency."
3. Materials exempted from disclosure by a specific statute worded in such a way as to leave no doubt of the intent of Congress.
4. "Trade secrets and commercial or financial information obtained" with the assurance that it will be kept confidential.
5. "Inter-agency or intra-agency memorandums or letters" that would not ordinarily be available to outsiders except in connection with a lawsuit.
6. "Personnel and medical files and similar files the disclosure of which would constitute a clearly unwarranted invasion of privacy."
7. "Investigatory records compiled for law enforcement purposes." However, the law requires disclosure of records that will not interfere with an ongoing investigation, identify confidential sources or methods of gathering information, invade privacy, interfere with a fair trial, or endanger lives.
8. Materials bearing on the operating conditions, regulation, or supervision of financial institutions.
9. "Geological and geophysical information and data, including maps, concerning wells

จากแนวคิดเรื่องเสรีภาพในการสื่อสารอาจสรุปได้ว่า เราสามารถใช้สิทธิในการสื่อสารทุกประเภท อย่างมีเสรีภาพ แต่ต้องให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ และการที่บุคคลหรือสถาบันใดจะใช้สิทธิของตนในการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสารประเภทใดดังที่กล่าวมาในเบื้องต้นจำเป็นจะต้องมีเสรีภาพอย่างเพียงพอ และในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

¹⁵ Halsinger, Ralph L. and Dolts, John Paul. Media Law .United States, 1994.

ทฤษฎีทัศนคติทางการสื่อสารมวลชน

ทฤษฎีทัศนคติทางการสื่อสารมวลชน เป็นทฤษฎีที่อธิบายมาตรฐานการสื่อสารในสังคมหนึ่ง ๆ โดย ซีเบิร์ตได้รวบรวมไว้ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ทฤษฎี คือ¹⁶

1.1 ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarianism)

ทฤษฎีนี้มักใช้ในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบเผด็จการ สื่อมวลชนไม่มีอิสรเสรีภาพ ตกอยู่ภายใต้การชี้นำของเจ้าหน้าที่รัฐบาล มีการตรวจข่าวและการลงโทษผู้ที่เสนอข่าวผิดไปจากแนวนโยบายทางการเมืองที่กำหนด และยังมีการควบคุมโดยการออกกฎหมายและการลงโทษทางเศรษฐกิจ หรืออาจทำโดยการใช้ลัทธิปกครองรัฐ ใบอนุญาต หรือสิทธิบัตร สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐบาลที่มักจะอ้างสถานการณ์เกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย หรือศีลธรรมอันดีงามของสังคมเป็นเหตุผลในการใช้แนวคิดนี้กับสื่อมวลชน ดังนั้นสื่อมวลชนมักจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมนโยบายของรัฐบาล เพื่อรับใช้รัฐ ประเทศที่มีการควบคุมสื่อมวลชนตามทฤษฎีนี้ได้แก่ ประเทศเยอรมันในยุคนาซี และ ประเทศอิตาลีในยุคฟาสซิสต์ รวมถึงหลายประเทศในลาตินอเมริกา และตะวันออกกลาง เป็นต้น

1.2 ทฤษฎีเสรีนิยม (Liberalism)

ต้นกำเนิดของทฤษฎีนี้มาจากการตื่นตัวของหนังสือพิมพ์ที่จะให้หลุดพ้นจากการควบคุมทางการเมืองและการปกครองในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และต่อมาก็ได้รับการยืนยันอย่างเป็นทางการในลักษณะอักษรหลังการปฏิวัติของสหรัฐและฝรั่งเศสในศตวรรษที่ 18 ให้ถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนอย่างหนึ่ง โดยนักปราชญ์ผู้มีอิทธิพลต่อแนวคิดนี้ได้แก่ มิลตัน (Milton) ล็อกค (Locke) และ มิลล์ (Mill) ซึ่งมีความคิดเห็นว่าประชาชนควรมีสิทธิ์ที่จะรับรู้ข้อเท็จจริงและความเป็นไปของสังคม ตามความเห็นดังกล่าวนี้ทำให้เกิดแนวคิดเรื่อง "ตลาดเสรีของความคิดเห็น (Open market place of ideas)"

¹⁶ Siebert, Fred Seaton. Four Theories of Press. Illinois, University of Illinois. 1965, p. 16.

ภายใต้ระบบนี้สื่อมวลชนมีหน้าที่แจ้งข่าวสารข้อเท็จจริงและความบันเทิงให้กับประชาชน สื่อมวลชนมีสิทธิและหน้าที่ในการตรวจตรา ควบคุมรัฐบาลมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจในทางที่ผิดหรือเกินขอบเขต สื่อมวลชนจะถูกควบคุมโดยประชาชนซึ่งจะปฏิเสธหรือยอมรับสื่อ นั้นตามแต่ จะเห็นสมควร สื่อมวลชนทำหน้าที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของรัฐบาลกับประชาชน ส่งเสริมเสรีภาพ ด้านการค้าขาย การให้ความบันเทิง และการโฆษณา โดยถือว่าเสรีภาพเป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งของชีวิต

1.3 ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)

ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นจากการที่สื่อมวลชนทั้งหลายตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น โดยมีจรรยาบรรณต่าง ๆ เกิดขึ้น และคำนึงถึงความต้องการของประชาชนมากขึ้น ประเด็นสำคัญของทฤษฎีนี้ก็คือ สื่อมวลชนมีหน้าที่แจ้งข่าวสาร ให้ความบันเทิง ยกย่องสติปัญญาของประชาชน ให้เห็นคุณค่าของการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การควบคุมสื่อมวลชนทำโดยมติของประชาชน ปฏิกริยาของผู้รับสาร ทั้งผู้รับชม ผู้อ่าน ผู้ฟัง ตลอดจนควบคุมโดยจริยธรรมทางวิชาชีพของสื่อมวลชนสำหรับแนวคิดเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม (Social Responsibility of the Press) จากทฤษฎีสี่สถานทางสังคม หรือ (Four Theories of the press) อาจกล่าวเพิ่มเติมได้ว่า ผู้สื่อข่าวต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ที่จะต้องไม่ก้าวท่ายความมั่นคงของรัฐ หรือ สิทธิส่วนบุคคลของใครอีกทั้ง

1. ต้องมีความรับผิดชอบต่อเนื้อหาสาระและรูปแบบรายการ
2. มีความรับผิดชอบต่อการเงินและการบริหารจัดการ
3. มีความรับผิดชอบต่อสาธารณะชนและกลุ่มผู้รับ
4. มีความรับผิดชอบต่อคณะกรรมการการสื่อสารมวลชนแห่งชาติ และ
5. มีความรับผิดชอบต่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น

ทฤษฎีนี้มีข้อสมมติฐานสำคัญว่า เสรีภาพนั้นย่อมมีพันธะต่างๆ ผูกพันอยู่ สื่อมวลชนซึ่งแม้ได้รับสิทธิเสรีภาพนี้มาด้วยกฎหมาย ก็ต้องมีพันธะในความรับผิดชอบต่อสังคม ในอันที่จะดำเนินงานตามหน้าที่ของตน

ทฤษฎีนี้ กล่าวถึงภารกิจของสื่อมวลชนว่าประกอบด้วย การเสนอข่าวสาร เพิ่มพูนสติปัญญาของมวลชนด้วยการปกป้องสิทธิต่าง ๆ ของปัจเจกชน เป็นสื่อในระบบเศรษฐกิจให้แก่ผู้ซื้อและผู้ขาย ให้ความบันเทิง และรักษาฐานะการเงินของตนให้ปราศจากแรงกดดัน ทั้งนี้และทั้งนั้นหน้าที่ทุกประการ จะต้องสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบ และไม่บังควรแสวงหารายได้ด้วยตนเองอันจะทำให้บุคลิกแห่งความรับผิดชอบต้องลดถอยไป

ทฤษฎีเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมนี้ จะเรียกร้องให้บุคคล 3 กลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกัน บุคคลเหล่านี้ได้แก่ สื่อมวลชน รัฐบาล และประชาชน

สื่อมวลชน มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนดังกล่าวข้างต้น สื่อมวลชนจะต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์กันเอง ปรับปรุงทีมงานและการทำงานของตนเอง เพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

รัฐบาล มีความรับผิดชอบที่จะใช้อำนาจเสรีภาพแก่สื่อมวลชน ช่วยเหลืออุตสาหกรรมสื่อสารมวลชนให้เป็นไปด้วยดี และช่วยให้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน

ประชาชน มีความรับผิดชอบต่อในสิทธิของตน ที่จะแสดงความเห็นวิพากษ์วิจารณ์สื่อมวลชน เพราะอำนาจที่มาจากประชาชนคืออำนาจสูงสุด

กล่าวกันว่า หากสื่อมวลชนและประชาชนมีความรับผิดชอบร่วมกันแล้ว จะพัฒนาการสื่อสารมวลชนไปอย่างไกลที่สุด และรัฐบาลจะควบคุมหรือเข้ามาเกี่ยวข้องได้น้อยที่สุด แต่ทั้งนี้ขึ้นกับสภาพสังคม ระดับการศึกษาของประชาชนด้วยซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละอารยธรรม

ประชาชนนั้นมีส่วนสำคัญมากในกระบวนการทางการเมืองและการปกครองระบบประชาธิปไตย การพัฒนาประชาธิปไตยนั้นจะต้องสร้างจิตสำนึกขึ้นในจิตใจของประชาชน อาจารย์ธนนิติ เศรษฐบุตร ชี้ว่า “ประชาธิปไตยมิได้อยู่ที่กลไกแห่งระบอบประชาธิปไตย เช่น รัฐสภา รัฐธรรมนูญ หรือการเลือกตั้งเท่านั้น แต่อยู่ที่จิตใจของคนทั้งประเทศเป็นสำคัญ ประชาชนต้องยอมรับและเชื่อมั่นในหลักการเสรีภาพส่วนบุคคลและการใช้เสรีภาพที่ไม่ล่วงละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น” ประชาชนในฐานะอยู่ภายใต้การปกครองน่าจะสะท้อนความคิดและความต้องการไปสู่รัฐบาลบ้าง ควรใช้สิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวและเรียกร้องให้สื่อมวลชนปรับปรุงเนื้อหาสาระและพิทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชนซึ่งอาจกระทบโดยนโยบายและการทำงานของฝ่ายปกครองในบางครั้ง บทบาทของประชาชนในกระบวนการ

การสื่อสารมวลชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่ประชาชนในฐานะผู้บริโภคข่าวสารจะต้องมีการตอบรับในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ย้อนกลับไปสู่สื่อมวลชนบ้าง ไม่ใช่เป็นพลังเงียบอย่างที่ขอบปฏิบัติกันในสังคมไทย

บทบาทของสื่อมวลชนทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตยที่พึงปรารถยานั้น อาจจะสรุปได้เป็น 3 ประการ คือ

1. บทบาทของสื่อมวลชนด้านการเสนอข่าว จะมีความสำคัญเป็นอันดับแรก หากมองถึงการขาดแคลนความรู้ความเข้าใจของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศต่อหน้าที่ของตนตามระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ชาวเกี่ยวกับฝ่ายปกครอง รัฐบาลและนักการเมืองจะช่วยให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของชาติ ได้รู้ถึงกิจกรรมทางการเมือง เข้าใจถึงนโยบายและแนวทางการทำงานที่จะมีผลต่อวิถีชีวิตของตัวเอง อย่างไรก็ตาม ชาวสาระนั้นน่าจะเป็นชาวที่สมบูรณ์ถูกต้อง และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่ใช่เป็นเครื่องมือในการหาเสียงสำหรับนักการเมืองหรือใช้ประโยชน์เพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม ความถูกต้องเที่ยงตรงและการนำเสนอให้ทราบทุกแง่ทุกมุมจึงน่าจะเป็นประโยชน์ที่สุดสำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. บทบาทในการกระตุ้นและสร้างความสำนึกของประชาชนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคมและการเมืองรัฐบาลคงไม่อาจพัฒนาประเทศได้โดยปราศจากความร่วมมือของประชาชนส่วนใหญ่ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีบทบาทโดยตรงในการช่วยกระตุ้นให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อันเป็นวิถีทางการไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันสื่อมวลชนไทยไม่ว่าหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ จะมีบทบาทโน้มน้าวทางการเมืองอยู่มาก หากเจ้าของไม่วงที่จะใช้เป็นกระบอกเสียงให้กลุ่มหรือพรรคตนเองจนเกินไป

3. การสอดส่องและตรวจสอบรัฐบาล หรือที่ภาษาอังกฤษใช้ว่า Watchdog on the government นับเป็นหน้าที่สำคัญที่สื่อมวลชนจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของรัฐบาลในการบริหารและปกครองประเทศ สื่อมวลชนทำหน้าที่เสมือนเป็นผู้ปกป้องประชาชน และคอยท้วงติงไม่ให้ฝ่ายบริหารและรัฐบาลใช้อำนาจโดยไม่ชอบธรรม สื่อมวลชนจะทำหน้าที่ในการตรวจสอบ

พฤติกรรมทางการเมือง และเปิดเผยข้อเท็จจริงให้ประจักษ์แก่สาธารณชนเพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ

1.4 ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยม หรือทฤษฎีโซเวียตคอมมิวนิสต์ (Soviet Communist)

ประเทศคอมมิวนิสต์ได้รับทฤษฎีนี้มาจากแนวคิดของ มาร์กซ์ กับ เองเงิลส์ และเลนิน โดยมีความคิดว่าสื่อมวลชนจะต้องมีบทบาทในการส่งเสริมระบบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ สื่อมวลชนเปรียบเสมือนเครื่องมือของรัฐหรือของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยมีหน้าที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จและความยืนยาวในการอยู่ในอำนาจของระบอบการปกครองแบบสังคมนิยมโซเวียต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเป็นเผด็จการของพรรคคอมมิวนิสต์ สื่อมวลชนเป็นกระบอกเสียงของรัฐ โดยถูกใช้เพื่อรักษาความเป็นเอกภาพของพรรค ให้เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ และชักจูงประชาชน

ผู้เป็นเจ้าของสื่อมวลชนในระบบนี้คือ พรรคคอมมิวนิสต์ หน่วยงานของรัฐบาล หรือ หน่วยงานของมวลชน ซึ่งล้วนขึ้นตรงต่อพรรคคอมมิวนิสต์ สื่อมวลชนในระบบนี้ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลหรือนโยบายของพรรคคอมมิวนิสต์ได้

สื่อมวลชนของไทยอาจจัดให้อยู่ในทฤษฎีประเภทที่สอง คืออยู่ในกรอบแนวคิดเสรีนิยม เนื่องจากระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นระบบเศรษฐกิจเสรีซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของสื่อมวลชนได้ อย่างไรก็ตาม สื่อมวลชนในบางยุคอาจถูกคุกคามเสรีภาพในการสื่อสารจากผู้มีอำนาจ หรือรัฐบาล ซึ่งในยุคดังกล่าว สื่อมวลชนก็ต้องถูกจัดให้อยู่ในข่ายของผู้ตกอยู่ภายใต้ทฤษฎีอำนาจนิยม

นอกจากสื่อมวลชนไทยจะถูกจัดให้อยู่ได้ทั้งในทฤษฎีเสรีนิยมและอำนาจนิยมในบางช่วงแล้ว สื่อมวลชนไทยยังได้ปฏิบัติตามแนวคิดทฤษฎีความรับผิดชอบทางสังคม ดังจะเห็นได้จากการก่อตั้งสมาคมวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชนแขนงต่างและมีการกำหนดจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพของนักสื่อสารมวลชนขึ้น

จึงอาจสรุปได้ว่า สื่อมวลชนไทยสามารถจัดให้อยู่ได้ทั้งในกรอบแนวคิดของทฤษฎีอำนาจนิยม, เสรีนิยม และความรับผิดชอบ ซึ่งทฤษฎีใดจะมีบทบาทมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมในยุคสมัยนั้นๆ

แนวคิดเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2540

หมวด 3

ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

- มาตรา 26 การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้
- มาตรา 27 สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรง ในการตรากฎหมาย การใช้อำนาจบังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง
- มาตรา 28 บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้
- มาตรา 29 การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม

มาตรา 34 สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือโฆษณาแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวจะกระทำมิได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

มาตรา 37 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมายการตรวจการกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการอื่นใดเพื่อให้ล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 39 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของ

บุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อลดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

มาตรา 41 พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งการประกอบวิชาชีพ

ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือ รัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิद्यุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนตามวรรคหนึ่ง

- มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ
- มาตรา 59 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ
- มาตรา 60 บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

แนวคิดเกี่ยวกับพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540

ประวัติความเป็นมาของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการเริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2535 คณะกรรมการปรับปรุงระบบบริหารราชการสำนักนายกรัฐมนตรีได้จัดทำร่างพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการขึ้นเพื่อเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา และเสนอเข้าสภาผู้แทนราษฎรเพื่อประกาศให้เป็นกฎหมายต่อไป

การจัดทำร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้คณะกรรมการได้แถลงว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อรับรองสิทธิของสาธารณชนในการรับรู้ข่าวสารของราชการ และเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองจัดทำ หรือเปิดเผยข้อมูลของราชการประเภทต่าง ๆ เช่นเดียวกับกฎหมาย Freedom of Information Act ปี ค.ศ.1974 ของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือกฎหมาย Access to Information Act ปี 1980-1983 ของประเทศแคนาดาเป็นต้น นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและในการบริหารงานของรัฐ เพื่อเป็น

กลไกในการป้องกันและตรวจสอบการปฏิบัติงานของส่วนราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่ก่อหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อประโยชน์ของชุมชนหรือสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามหลักการพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นการพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดทำและบริหารข้อมูลข่าวสารของส่วนราชการให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนั้น โดยหลักการของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะต้องรับรองเสรีภาพของประชาชนในการที่จะแสวงหาและรับรู้ข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งจะต้องรับรองเสรีภาพของสื่อมวลชนในการที่จะแสวงหาข่าวสาร และเสนอข่าวสารไปสู่ประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย

กฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้ส่วนราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการให้สาธารณชนได้รับรู้ ตรวจสอบค้นคว้า หรือทำสำเนาไว้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ได้บัญญัติออกมาใน วันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2540 เจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการที่มุ่งจะส่งเสริมเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ย่อมหมายถึงการขยายเสรีภาพของสื่อมวลชนออกไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดให้ราชการต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเมื่อได้รับการร้องขอ นอกเสียจากว่ามีข้อยกเว้น ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผยแล้วจะกระทบกระเทือน หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศ ต่อการพิจารณาของศาล หรือต่อการบังคับใช้กฎหมายป้องกันอาชญากรรม, ข้อมูลที่เป็นข้อหาหรือ, ข้อถกเถียง, ข้อเสนอแนะ หรือความเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานภายในของส่วนราชการ, ข้อมูลที่หากเปิดเผยแล้วจะก่อให้เกิดความไม่ธรรมในทางการค้า, ข้อมูลข่าวสารที่จะกระทบกระเทือน หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิทธิส่วนบุคคลหรือเป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินของบุคคล ฯลฯ

ในส่วนของข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับความเป็นธรรมทางการค้า ก็เป็นเรื่องที่กำหนดของเขตได้ลำบากยิ่งโดยเฉพาะข้อมูลจะเปิดเผยให้เมื่อมีการร้องขอเท่านั้น ก็จะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมมากยิ่งขึ้น เพราะการได้รับรู้ข่าวสารก่อนหลังกันเพียงชั่วขณะเดียวก็อาจก่อให้เกิดความได้เปรียบเสียเปรียบทางการค้าได้แล้ว ดังนั้นสื่อมวลชนควรได้รับความร่วมมืออย่างดีจากหน่วยงานราช

การในการรับทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆ ไม่เฉพาะแต่ในด้านการค้าเท่านั้น เพื่อที่สื่อมวลชนจะได้เป็นตัวแทนของประชาชนในการนำเสนอความจริงเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

นโยบายการเสนอข่าวโทรทัศน์ของสถานีวิทยุโทรทัศน์ระบบเปิดทั้ง 6 สถานี

สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3

นโยบายโดยทั่วไป

ทางสถานีมีนโยบายที่จะร่วมจัดหารายการหรือผลิตรายการต่างๆกับผู้ผลิตรายการทั่วไป ทั้งบริษัทในเครือและผู้ผลิตรายการอิสระ รายการส่วนใหญ่ที่แพร่ภาพในเวลา Prime Time จะเป็นรายการที่จัดหาหรือควบคุมการผลิตมาจากบริษัทในเครือ ในปัจจุบัน สถานีมีผู้จัดรายการที่มีความสามารถและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีมาร่วมจัดรายการมากมาย ทำให้ได้รับการตอบรับจากผู้ชมเป็นอย่างดี

นอกจากนี้สถานีจะให้ความสนใจในการคัดเลือกรายการที่จะนำมาแพร่ภาพในทุกชั้นตอน เพื่อให้รายการมีคุณภาพ และได้รับความนิยมจากผู้ชมมากที่สุด

การจัดและการผลิตรายการ

การผลิตรายการของสถานีจะมีอยู่ 2 รูปแบบ คือสถานีจะเป็นผู้ผลิตรายการเอง ได้แก่รายการข่าวอีกรูปแบบหนึ่ง คือ สถานีร่วมผลิตรายการกับผู้จัดหาและผลิตรายการอื่น

การผลิตรายการข่าว

สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เป็นผู้ผลิตรายการข่าวที่จะนำออกแพร่ภาพเอง โดยถือได้ว่าเป็นสถานีแรกของประเทศไทย ที่เป็นผู้บุกเบิกการทำรายการผ่านดาวเทียมแพร่ภาพเมื่อปีพ.ศ. 2521 ส่งผลให้มีการพัฒนาและแข่งขันการนำเสนอข่าวทางโทรทัศน์เช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การเสนอข่าวของทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ครอบคลุมไปถึงการถ่ายทอดสดจากศูนย์ข่าวภูมิภาคและข่าวต่างประเทศจากทั่วทุกมุมโลก โดยผ่านดาวเทียมเพื่อให้บริการด้านข่าวสารทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างทันต่อเหตุการณ์

โทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 5

นโยบายในการดำเนินงาน

ธุรกิจที่พิจารณาดำเนินการจะต้องสอดคล้องกับแนวความคิดที่กองทัพบกมอบให้ คือ

- ดำเนินงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและในขณะเดียวกันต้องดำรงภาพลักษณ์ให้สถานีฯ เป็นกลไกของรัฐที่มีความเป็นกลาง
- ดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงผลตอบแทนเพื่อเป็นสวัสดิการแก่กำลังพลของกองทัพบก
- ดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อตอบสนองกองทัพบก การดำเนินธุรกิจของบริษัทฯ ทุกบริษัทในเครือที่ร่วมทุนจัดตั้ง จะต้องเสริมศักยภาพซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะได้ใช้ศักยภาพดังกล่าวในการก้าวสู่ธุรกิจอื่น ๆ เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป

Global Network

ความก้าวหน้าในโลกแห่งการสื่อสารของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 อีกก้าวหนึ่งคือ การแพร่ภาพรายการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลผ่านดาวเทียมสู่นานาประเทศเกือบทั่วโลก ซึ่งเป็นความร่วมมือของสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 และบริษัท ซินวัตรแชนแนลไลท์ ได้ร่วมบริการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียมในระบบดิจิทัล สัญญาณการถ่ายทอดจะครอบคลุมถึงทวีปเอเชีย แอฟริกา ยุโรป ประเทศออสเตรเลีย และประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและสาระบันเทิงของประเทศไทยสู่นานาประเทศ นอกจากนั้นยังเป็นสื่อประชาสัมพันธ์เชิงรุกของประเทศ เพราะเป็นการนำข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมของประเทศไปถึง ณ เครื่องรับของชาวต่างประเทศโดยตรง

นโยบายสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

นโยบายองค์กร

นโยบายสำคัญของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 คือพยายามที่จะประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยของรัฐบาลและกองทัพบกให้มากที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้

นอกจากนั้นต้องพยายามที่จะแพร่กระจายข่าวสารให้รวดเร็ว และเสนอสารบันเทิงต่าง ๆ ให้ครอบคลุมพื้นที่ของประเทศให้มากที่สุด เพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นระหว่างประชาชนในชนบทกับประชาชนในนครหลวง

นโยบายข่าว

- 1) เป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐและประชาชน
- 2) เผยแพร่ข่าวสาร ผลงานของกองทัพบกให้ประชาชนได้รับทราบ
- 3) เสริมสร้างความมั่นคงของรัฐ สถาปนาพระมหากษัตริย์ ศาสนา ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- 4) ความถูกต้องและสมบูรณ์ในเนื้อหาสาระของข่าว
- 5) ความต่อเนื่องของข่าว ติดตามความคืบหน้าของข่าวอย่างใกล้ชิด
- 6) ความรวดเร็วในการเสนอข่าวคือ มีความสด รวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- 7) เผยแพร่ข่าวสารให้กว้างไกลและทั่วถึงประชาชนในต่างจังหวัด โดยการดำเนินการของสถานีเครือข่ายเพื่อให้สามารถส่งสัญญาณภาพได้ครอบคลุมทั่วประเทศ และรวมไปถึงการจัดตั้งศูนย์ข่าวภูมิภาคเพื่อรวบรวมข่าวสารในภาคต่าง ๆ ให้สามารถออกอากาศได้อย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับข่าวจากสถานีในส่วนกลาง
- 8) เผยแพร่ความรู้และส่งเสริมความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับความรู้อย่างถูกต้องในเรื่องของตน
- 9) เน้นเรื่องการส่งเสริม การพัฒนาบ้านเมือง สังคมและวัฒนธรรม

ลักษณะเด่นของรายการของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7

ลักษณะเด่นของการเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 มีอยู่ 7 ประการด้วยกัน คือ

- 1) พื้นที่การออกอากาศครอบคลุมทั่วประเทศ
- 2) การถ่ายทอดสดรายการต่าง ๆ มีจำนวนมาก
- 3) การเสนอข่าวภาคค่ำ เริ่มออกอากาศเร็วกว่าช่องอื่น ๆ และมีการเสนอข่าวสั้นทุกชั่วโมง
- 4) การรายงานข่าวจากภูมิภาคที่รวดเร็ว

- 5) ห้องข่าวในการออกอากาศทันสมัยและใช้คอมพิวเตอร์กราฟฟิกประกอบ
- 6) การเสนอข่าวและสื่อบูชาวนาติดตาม
- 7) การสรุปข่าวรอบโลกของแต่ละวัน

การเสนอข่าวภาคค่ำ เริ่มออกอากาศเร็วกว่าช่องอื่น ๆ และมีการเสนอข่าวสั้นทุกชั่วโมง

การเสนอข่าวภาคค่ำของช่อง 7 ปรับเปลี่ยนเวลาการออกอากาศให้เร็วขึ้นกว่าเดิมเมื่อประมาณต้นปี 2541 ที่ผ่านมา การปรับเวลาการเสนอข่าวดังกล่าวจึงเป็นผลดีอย่างยิ่งต่อผู้ที่ชมรายการข่าวในเรื่องความรวดเร็ว โดยช่อง 7 มีการแบ่งการออกอากาศเป็น 2 ช่วง ซึ่งมีการเสนอข่าวเร็วขึ้นมาในช่วงเวลา 18.00 น. นับเป็นการเสนอข่าวเร็วกว่าสถานีโทรทัศน์ช่องอื่นทั้งหมด เวลาช่วงดังกล่าวหากมองว่ามีผู้ชมซึ่งต้องการดูรายการข่าวก็สามารถดูได้ที่ช่อง 7 ทั้งนี้ ในขณะเดียวกันช่องอื่นจะเสนอรายการประเภทละคร ในช่วงเวลาดังกล่าวหากผู้ชมต้องการชมรายการข่าวช่องอื่น ๆ จะต้องรอเวลาเข้าไปอีกประมาณครึ่งชั่วโมงของการเสนอข่าวของช่อง 7 สี ในช่วงเวลา 18.00 น. นอกจากนี้ข่าวสั้นของช่อง 7 มีการนำเสนอข่าวมาจากหลาย ๆ ห้องข่าว เช่น ห้องข่าวภูมิภาค

การเสนอข่าวจากภูมิภาคที่รวดเร็ว

ห้องข่าวภูมิภาคที่ไม่ใช่ห้องข่าวส่วนกลาง คือ ลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เนื่องจากมีห้องข่าวภูมิภาคกระจายทั่วทุกพื้นที่สำคัญของประเทศ เช่น เชียงใหม่ ขอนแก่น ระยอง หาดใหญ่ เป็นต้น ดังนั้นการเสนอข่าวเกี่ยวกับพื้นที่ในแต่ละภูมิภาคย่อมเที่ยงตรงและมีความรวดเร็ว ประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียงกับสถานีภูมิภาคย่อมได้รับข่าวสารที่ใกล้ชิดดีกว่า

ห้องข่าวในการออกอากาศทันสมัยและใช้คอมพิวเตอร์กราฟฟิกประกอบ

ช่อง 7 มีการปรับปรุงห้องข่าวในการออกอากาศเป็นประจำซึ่งนับว่าเป็นผลดีสำหรับผู้ชม คือ ในด้านความแปลกใหม่ ความทันสมัย ไม่ซ้ำซากจำเจ มีการใช้คอมพิวเตอร์กราฟฟิกเข้ามาประกอบในรายการข่าวเสมอ ไม่ว่าจะเป็นไตเติ้ลของการเสนอข่าวหรือช่วงตัดโฆษณา มีการนำคอมพิวเตอร์มาช่วยในการทำงาน ย่อมทำให้เกิดความแปลกใหม่ ทันสมัยสำหรับผู้ชมเพิ่มขึ้น การเสนอข่าวและสื่อบูชาวนาติดตาม

การเสนอสรุปข่าวหรือการทำข่าวมาติดตามเรื่องราวสั้น ๆ ของช่อง 7 สี นับเป็นจุดเด่นอีกประการหนึ่งของสถานี เนื่องจากการนำเสนอน่าสนใจ สามารถสื่อสารกับผู้ชมได้ทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสนอข่าวในรูปแบบเชิงลือเลียน เช่น รายการสะกิดข่าว ซึ่งประชาชนให้ความสนใจมาก มีการลือเลียนการเมือง มีข่าวร้องทุกข์ แต่ช่วงหลังลดความนิยมลงไปบ้างเนื่องจากถูกควบคุมในการนำเสนอ นอกจากนี้สรุปข่าวที่น่าสนใจของช่อง 7 ก็ยังมีอีก เช่น การเสนอข่าวเกษตรกร การเสนอข่าวเกี่ยวกับวงการบันเทิง เป็นต้น

เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนโลกในแต่ละวันมีจำนวนมากมาย การสรุปข่าวที่สำคัญรอบโลกของช่อง 7 สี นับว่ามีความน่าสนใจมาก โดยรายงานข่าวเหตุการณ์สั้น ๆ ของทั่วทุกมุมโลกว่าแต่ละวันเกิดเหตุการณ์หรือข่าวที่น่าสนใจอย่างไรบ้าง นับว่าเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้ผู้ชมได้มากขึ้น

สถานีโทรทัศน์สีช่อง 9

นโยบายในการเสนอข่าว

การพัฒนารูปแบบในการเสนอข่าว จะเน้นหนักในเรื่องคุณภาพ ความรวดเร็ว และข้อเท็จจริงตามสถานการณ์ ตลอดจนบุคลากร และอุปกรณ์ที่ทันสมัยตามวิวัฒนาการของเทคโนโลยีในขณะนี้ นับเป็นนโยบายสำคัญที่ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ยังคงถือปฏิบัติอยู่และพร้อมที่จะเผชิญกับการวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีในการพัฒนาตนเองในระบบประชาธิปไตย นโยบายในการเสนอข่าวของช่อง 9 อ.ส.ม.ท. มีรายละเอียดสรุปเป็นข้อ ๆ ดังนี้ คือ

1) เป็นองค์กรกลางด้านข้อมูลข่าวสารของประเทศ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจการดำเนินงานของรัฐบาล โดยเฉพาะงานที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน และข่าวที่ส่งผลกระทบต่อรัฐบาล สำหรับงานของรัฐบาลที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ผู้สื่อข่าวโทรทัศน์จะต้องหาข้อมูลจากประชาชนว่ามีความต้องการอย่างไรมาเสนอให้รัฐบาลทราบเพื่อหาวิธีแก้ไข แต่การเสนอข่าวใดนั้นต้องระมัดระวังเสถียรภาพของรัฐบาล เพราะสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เป็นรัฐวิสาหกิจ และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การเสนอข่าวโทรทัศน์ทั้งภาพและเสียง ผู้ชมย่อมเชื่อถือข่าวที่เสนอมากกว่าสิ่งอื่น ๆ

2) ผลิตและนำเสนอข่าวด้วยความรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ความถูกต้องและเป็นกลาง เพราะหากเสนอข่าวก่อนของอื่นจะมีผลโดยตรง ทำให้ประชาชนเชื่อถือ และแสดงถึงประสิทธิภาพในการทำงานด้านการเสนอข่าว แต่ต้องคำนึงถึงความถูกต้องสมบูรณ์ของข่าว โดยตรวจสอบจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ รวมทั้งต้องเสนอข่าวโดยไม่มีอคติ เข้าข้าง หรือใจมตีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ควรเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายที่เป็นข่าวมีโอกาสในการเสนอข้อเท็จจริงแก่ประชาชน

3) สนองสิทธิ และความเท่าเทียมในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน ทั้งในส่วนกลาง และในส่วนภูมิภาค จากการขยายเครือข่ายของ อ.ส.ม.ท. ออกไปสู่ภูมิภาคตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา โดยครอบคลุมจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ ซึ่งคาดว่าจะครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดในประเทศไทยในอนาคต เนื้อหาของข่าวก็ไม่ได้มีแต่ข่าวในส่วนกลางแต่เพียงอย่างเดียว ยังมีศูนย์ข่าวภูมิภาคอีกหกแห่งที่จะนำข่าวในส่วนภูมิภาคนั้นมานำเสนอในเวลาเดียวกันกับการเสนอข่าวส่วนกลางเพื่อให้ประชาชนในภาคต่าง ๆ ได้ทราบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ ในช่วงเวลาเดียวกันแม้จะต่างสถานที่และเห็นสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยด้วยกันในภูมิภาคต่าง ๆ

4) ขยายการกระจายข่าวออกสู่นานาชาติ และติดตามตรวจสอบข่าวสารจากต่างประเทศที่มีผลกระทบต่อระบบธุรกิจ เศรษฐกิจ ความมั่นคง และการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้

อ.ส.ม.ท. ยังมีโครงการที่จะจัดตั้งบริษัท รับ-ส่ง สัญญาณโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม หรือ อัปลิงค์-ดาวนลิงค์ (Uplink-downlink) เพื่อให้เกิดความเป็นอิสระจากการสื่อสารแห่งประเทศไทย ในการรับส่งสัญญาณดาวเทียมได้อย่างต่อเนื่อง ไม่มีอุปสรรค และปัญหาอันอาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการของเอกชนที่ประกอบการในลักษณะเดียวกัน รวมทั้งสามารถสร้างเครือข่ายการรับสัญญาณในต่างจังหวัดขึ้นเองได้ด้วย โดยกำหนดจุดตั้งจานรับสัญญาณดาวเทียมทั้งหมด 22 จุดทั่วประเทศ จากเดิมที่มีเพียง 6 จุด สำหรับข่าวสารจากต่างประเทศ อ.ส.ม.ท. ก็เปิดโอกาสให้สำนักงานข่าวต่าง ๆ ทั่วโลก เช่น CNN, APTV, WTN, REUTERS, NHK และสถานีโทรทัศน์ของประเทศต่าง รายงานข่าวโดยเช่าช่องสัญญาณดาวเทียมภูมิภาค ซึ่งนับเป็นการวางพื้นฐานให้ประเทศไทยไปสู่การเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารแห่งเอเชีย โครงการดังกล่าวได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี

เศรษฐกิจ เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2539 และปัจจุบันกำลังเร่งดำเนินโครงการ อัปลิงค์-ดาวนลิงค์ (Uplink-downlink) อยู่เพื่อให้เสร็จสิ้นโดยเร็วที่สุด

เป้าหมายในการดำเนินงานด้านข่าวของช่อง 9 อ.ส.ม.ท.

การดำเนินงานในระยะ 5 ปีข้างหน้าของช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ได้กำหนดเป้าหมายการผลิตและการบริการในด้านข่าว ดังต่อไปนี้ คือ

- เป็นองค์กรข่าวสารที่เชื่อถือ อ้างอิงได้ ทั้งในและต่างประเทศ
- เป็นสื่อที่เป็นประโยชน์ในการสะท้อน และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วยการเผยแพร่ข้อมูล และข่าวสารที่ถูกต้อง รวดเร็ว เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความนิยม เชื่อถือแก่ประชาชนและนานาชาติ
- ให้ประชาชนในภูมิภาคได้รับรู้ข่าวสารเท่าเทียมพร้อม ๆ กับส่วนกลาง
- ขยายแหล่งที่มาของข่าวจากภูมิภาคให้มากขึ้น มีความสามารถในการตรวจสอบข้อมูลข่าวสารในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือเครือข่ายอื่น ๆ ได้อย่างฉับไว
- พัฒนาระบบการกระจายข่าวเป็นอิเล็กทรอนิกส์มีเดีย
- นำข้อมูลข่าวสารเข้าสู่อินเทอร์เน็ต ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ในลักษณะมัลติมีเดีย ภายในปี พ.ศ. 2540

กลยุทธ์ในการดำเนินงานด้านข่าวของช่อง 9 อ.ส.ม.ท.

เพื่อให้สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายที่กำหนดไว้ อ.ส.ม.ท. ได้กำหนดกลยุทธ์ หรือวิธีดำเนินงานไว้ดังนี้คือ

1. กลยุทธ์การผลิตและการดำเนินงานด้านข่าว

1.1 ปรับรูปแบบเนื้อหาของข่าว เช่น

- เพิ่มการเสนอข่าวในลักษณะแอคทีฟอินฟอร์เมชัน (Active Information) ให้มากขึ้น (ข่าวที่ให้ข้อมูลมากกว่า การแสดงความคิดเห็น หรือความรู้สึกของแหล่งข่าว)
- เพิ่มการเสนอข่าวที่ใกล้ชิด และมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน

- เพิ่มข่าวสกู๊ป
- เพิ่มการเสนอข่าวสะท้อนปัญหาสังคม เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณธรรมของประชาชน การพิทักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ
- เสนอข่าวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
- เพิ่มการเสนอข่าวด้านวิทยาการความก้าวหน้าทั้งในและต่างประเทศ

1.2 ปรับปรุงช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

- นำระบบสารสนเทศมาใช้ในการกระจายข่าว
- เพิ่มประสิทธิภาพของศูนย์ข่าวภูมิภาค และช่องทางการรับและกระจายข่าวระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
- พัฒนาแหล่งข่าวในส่วนภูมิภาค
- เพิ่มประเภท และเนื้อหาข่าว และข้อมูลข่าวสารให้สอดคล้องกับลักษณะอิเล็กทรอนิกส์มีเดีย
- นำระบบใยแก้วนำแสงใช้ในงานการส่งข่าวและนำเสนอข่าว

2. กลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีทางด้านฝ่ายข่าว

- พัฒนาเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เพื่อกระจายข่าวให้สามารถเข้าร่วม เครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ ภายในปี พ.ศ. 2540
- ร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีด้านสื่อสารมวลชนและกิจการที่เกี่ยวข้อง
- จัดหาหรือพัฒนาเครื่องมืออุปกรณ์ให้ทันสมัย และสอดคล้องกับการขยายตัวของเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการผลิตรายการออกอากาศ ทั้งทางด้านโทรทัศน์ วิทยุ และการส่งข่าว
- ให้บริการข่าวสาร ข้อมูลในระบบเทเลเท็กซ์ (Teletext) และการกระจายข้อมูล (Data Broadcasting) ทางสถานีโทรทัศน์ภายในปี พ.ศ. 2540
- ขยายการให้บริการโทรทัศน์ระบบสองช่องเสียงทั่วประเทศ ภายในปี พ.ศ. 2541
- จัดตั้งฝ่ายสื่อสารผ่านดาวเทียม เพื่อการรับ-ส่ง รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ และข่าวสารภายในปี พ.ศ. 2540

- ขยายเครือข่ายสถานีโทรทัศน์ทั่วประเทศ เพื่อเสริมจุดยอด และเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการอีก 8 สถานีภายในปี พ.ศ. 2540

สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11

สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย มีส่วนผลิตรายการที่มีหน้าที่และรับผิดชอบในการสร้างสรรค์และผลิตรายการโทรทัศน์ประเภทต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสื่อข้อมูลข่าวสารความรู้ และให้ความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสารคดี รายการสนทนา กีฬา รายการเด็ก รายการศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ

ปัจจุบันได้ผลิตรายการประเภทต่าง ๆ ออกสู่สายตาประชาชน ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 มากมายหลายรายการ ประกอบด้วย

- รายการที่ผลิตเอง
- รายการที่ผลิตและได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานอื่น
- รายการเฉพาะกิจประชาสัมพันธ์งานของรัฐ

สัดส่วนรายการ สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11

• รายการเพื่อการศึกษา	16.5 %
• รายการข่าว	17.2 %
• รายการสถานการณ์ปัจจุบัน	7.4 %
• รายการความรู้ทั่วไป	31.5 %
• รายการบันเทิง	14.8 %
• รายการกีฬา	8.1 %
• รายการสำหรับเด็กและเยาวชน	4.4 %

งานข่าว

รายการข่าวที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 11 มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 18 ของรายการที่ออกอากาศทั้งหมด โดยประมาณร้อยละ 90 ทีมข่าวทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จะร่วมกันผลิตเอง ส่วนข่าวต่างประเทศ สทท.11 รับสัญญาณภาพข่าวจากสำนักข่าว AP และ WTN เป็นหลัก

การปฏิบัติงานในส่วนกลาง จะแบ่งการทำข่าวออกเป็นสายข่าว คือ สายข่าวในพระราชสำนัก สายข่าวการเมือง สายข่าวเศรษฐกิจ สายข่าวสังคม ศิลปวัฒนธรรม สายข่าววิทยาศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม และสายข่าวกีฬา

แนวคิดและการบริหารงานของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี

แนวคิดในการดำเนินงานของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีตั้งอยู่บนหลักการในการบริการสังคม โดยยึดผลประโยชน์และความรับผิดชอบต่อสาธารณชน ไอทีวี "ทีวีเสรี" จึงให้ความสำคัญกับผู้ชมเป็นอย่างมาก ข่าวสารต่าง ๆ ที่นำเสนอออกมาจึงต้องยึดหลักของความเป็นจริง รวดเร็ว ตรงไปตรงมา เสนอในสิ่งที่ถูกต้อง มีขอบเขตที่สังคมรับได้ แม้จะไม่มีองค์กรใดมาควบคุมซึ่งรวมถึงรัฐบาล แต่ไอทีวีควบคุมการทำงานของตนโดย "จรรยาบรรณ" ซึ่งถือเป็นพื้นฐานแห่งวิชาชีพ และเพื่อให้ผู้สื่อข่าวตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่จะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน และรวมถึงความเป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ "สาระ" หรือ "การบันเทิง" ให้แก่ผู้ชมโดยไม่ยึดติดกับรูปแบบเก่า ๆ

รายการข่าวไอทีวี

รายการข่าวถือเป็นหัวใจของไอทีวี ซึ่งเป็นสถานีโทรทัศน์แห่งข่าวสารและสาระข่าวของไอทีวี ไม่ใช่เป็นเพียงการรายงานข่าวว่าเกิดอะไรขึ้น หรือใครพูดอะไร แต่รายการข่าวของไอทีวีสามารถจะเจาะลึกถึงเบื้องหน้าเบื้องหลังและให้ความหมายของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และรายงานในรูปแบบที่มีสีสันและมีชีวิตชีวา รายการข่าวของไอทีวีเป็นข่าวที่มีเนื้อหาที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และความลึกของประชาชน นอกจากนี้ ไอทีวีมีนโยบายที่จะรายงานเหตุการณ์ที่เกิด

ขึ้นอย่างทันทีทันใด โดยสามารถแทรกรายงานข่าวเข้าในขณะที่กำลังออกอากาศอยู่ ไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลาไหนก็ตาม ซึ่งไอทีวีให้ความสำคัญต่อการนำเสนอข่าวสารด้วยความจับใจ

ในส่วนของข่าวต่างประเทศ ไอทีวีมุ่งเสนอข่าวที่มีผลกระทบต่อประเทศไทยและภูมิภาคนี้ อย่างจริงจัง โดยไอทีวีจะสร้างเครือข่ายข่าวร่วมกับสถานีโทรทัศน์อื่น ๆ ในภูมิภาค เพื่อที่จะสามารถรายงานข่าวสารที่น่าสนใจจากทุกมุมโลก โดยสำนักข่าวที่ได้รับการยอมรับเช่น CNN, WTN, APTV และ Reuters เป็นต้น

กองบรรณาธิการข่าวของไอทีวี ประกอบด้วยผู้บริหารที่มีประสบการณ์ทางด้านข่าวอย่างสูง มีความสามารถในการเกาะติด เพื่อรายงานและวิเคราะห์ข่าวทุกด้านได้อย่างรวดเร็วลึกซึ้ง และมีสีสัน ไม่ว่าเหตุการณ์จะเกิดขึ้นเมื่อไรหรือที่ไหนก็ตาม จะมีทีมข่าวที่พร้อมจะรายงานความเป็นไปของประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิดและมีแหล่งข่าวที่นำเชื่อถือ

ความแตกต่างประการหนึ่งของการรายงานข่าวของไอทีวี คือ ผู้ประกาศข่าวของไอทีวีจะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงทางด้านข่าวและทำหน้าที่รายงานข่าว จึงเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในข่าวที่รายงานและรายงานได้อย่างน่าเชื่อถือ

จุดมุ่งหมายของรายการข่าวไอทีวี

ไอทีวีมีจุดมุ่งหมายที่จะเป็นผู้ดำเนินงานด้านรายการข่าวทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ จุดเด่นของการนำเสนออยู่ที่ความเร็ว ความหลากหลาย และความลึก พร้อมด้วยสีสันและรูปแบบที่กระชับ ข่าวที่มีความสำคัญจะถูกรายงานและวิเคราะห์รอบด้าน เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นภาพของเหตุการณ์เหล่านั้นอย่างชัดเจน รายงานข่าวของไอทีวีจะให้ความสำคัญของเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวที่มีผลกระทบต่อชีวิตความรู้สึกของประชาชนโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ ไอทีวีมีความมุ่งหมายที่จะเป็นสถานีโทรทัศน์ของชุมชนต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

นโยบายข่าวของไอทีวี

สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ทีวีเสรี กำหนดนโยบายข่าวหลักไว้ 5 ประการ คือ

1. **ข่าวในประเทศ** ไอทีวีมีนโยบายที่จะฉีกแนวของการรายงานข่าวประจำวันทั้งทางด้านเนื้อหาและรูปแบบ โดยหลีกเลี่ยงการรายงานข่าวที่มีลักษณะตามกระแส (Routine) ที่สถานีโทรทัศน์ของอื่น ๆ ปฏิบัติกัน ไอทีวีต้องการที่จะเสนอข่าวที่มีความรอบด้าน มีเนื้อหาหลักในรูปแบบที่มีสีสันมีชีวิตชีวา คิดประเด็นใหม่ ๆ ในการนำเสนอ ไม่ต้องรอให้เหตุการณ์เกิดขึ้นก่อนให้ความสำคัญกับข่าวที่มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากในกรุงเทพฯ และปริมณฑลแล้ว ไอทีวีได้รายงานข่าวในต่างจังหวัดอย่างจริงจัง โดยสร้างเครือข่ายที่มีประสิทธิภาพทั่วทุกภูมิภาคของประเทศด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ข่าวภูมิภาคของไอทีวีจะให้ความสำคัญต่อกิจกรรมและเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่นและสะท้อนวิถีชีวิตท้องถิ่นออกมา
2. **ข่าวต่างประเทศ** ไอทีวีมีนโยบายที่จะสร้างแนวทางใหม่ที่จะนำเสนอข่าวต่างประเทศ โดยจะเป็นผู้กำหนดแนวทางของข่าวที่จะเสนอในแต่ละวัน โดยคำนึงถึงความสำคัญของข่าวเหล่านั้นที่มีผลต่อผู้ชมในเมืองไทย และความสนใจของคนไทยที่มีต่อข่าวหรือเหตุการณ์นั้น ๆ นอกจากนี้ไอทีวียังพร้อมที่จะส่งทีมข่าวไปรายงานยังจุดเกิดเหตุไม่ว่าจะอยู่ในประเทศใดก็ตาม
3. **ข่าวภาคพื้นเอเชียและแปซิฟิก** ไอทีวีมีเป้าหมายที่จะทำให้สถานีเป็นสถานีโทรทัศน์ภูมิภาคที่เด่นชัด โดยมีการส่งทีมผู้สื่อข่าวไปรายงานเหตุการณ์และความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในแถบอาเซียนและอินโดจีน ซึ่งรวมถึงการรายงานการประชุมระดับภูมิภาคที่สำคัญต่าง ๆ ด้วย
4. **รายงานพิเศษ** เป็นจุดเด่นที่สำคัญที่สุดจุดหนึ่งของไอทีวี ที่จะเน้นการติดตามเบื้องหน้าเบื้องหลังของเหตุการณ์ที่กำลังเป็นประเด็นข่าวอยู่ และการรายงานเชิงสารคดีที่ไอทีวีจะสะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมของชีวิตและความเปลี่ยนแปลงของสังคมในทุกระดับ โดยเฉพาะในส่วนที่สามารถสร้างอารมณ์ร่วมกับผู้ชม เพื่อที่จะกระตุ้นให้มีการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกที่มีวิสัยทัศน์ต่อวงการต่าง ๆ

5. รายการแสดงความคิดเห็น นอกจากการรายงานข่าวและวิเคราะห์เหตุการณ์แล้ว ไอทีวียังเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องที่อยู่ในความสนใจของประชาชน โดยจัดในรูปแบบของการสัมภาษณ์หรือสนทนา ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่งของรายการข่าว นอกจากนี้ไอทีวียังร่วมมือกับสถาบันต่าง ๆ ในการทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ เป็นระยะ (ไอทีวี โพล) เพื่อให้ประกอบเป็นข้อมูลในการรายงานข่าว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน หรือการนำเสนอข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์มีดังต่อไปนี้

1. บุญเลิศ ศุภดิถลก (2527) วิจัยเรื่อง สิทธิในการสื่อสารในประเทศไทย ในประเด็นที่ว่าด้วย วิวัฒนาการและแนวคิดด้านสิทธิการสื่อสาร การวิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. 2492 ถึงปี พ.ศ. 2519 และการสำรวจสถานการณ์สิทธิการสื่อสารในไทย ตลอดจนปัจจัยที่ผลกระทบกับสถานการณ์ และได้ข้อสรุปว่า โครงสร้างสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะลักษณะการเป็นเจ้าของ และการกระจายเครื่องรับ

สื่อมวลชนทำให้ประชาชนทั่วไปขาดโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร ผลก็คือสิทธิในการเข้าถึงข่าวสารถูกจำกัดลง ในด้านเนื้อหา เนื่องจากสื่อมวลชนส่วนใหญ่อยู่ใต้อิทธิพลของวงการธุรกิจการค้า และกลุ่มผลประโยชน์ ซึ่งมุ่งเสนอเนื้อหา ที่เป็นความบันเทิงมากกว่า ข่าวสารและสาระความรู้ ดังนั้น จึงกระทบถึงสิทธิของประชาชนในการที่จะได้รับข่าวสารและสารบันเทิงที่เป็นประโยชน์ อีกทั้งประชาชนยังไม่ได้รับการพิทักษ์ในเรื่องสิทธิส่วนตัว (Right of privacy) และในภาพรวม สื่อมวลชนยังไม่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเท่าที่ควร ขณะเดียวกันระบบการปกครอง ภาวะเศรษฐกิจ และระบบกฎหมายที่ควบคุมสื่อมวลชน ก็มีบทบาทต่อการจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชน ผู้วิจัยจึงเสนอให้รัฐ ตระหนักถึงความสำคัญของนโยบาย การพัฒนา และจัดสรรทรัพยากรการสื่อสาร และปัญหาสิทธิในการสื่อสารของประชาชนอีกด้วย

2. ผลการวิจัยของอรนุช เลิศจรวรารักษ์ (2529) เรื่องโทรทัศน์ : วิธีการคัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ในกรุงเทพมหานคร พบว่า วิธีการคัดเลือกข่าว และจัดลำดับความสำคัญของข่าวขึ้นอยู่กับหัวหน้าฝ่ายข่าวและบรรณาธิการเป็นสำคัญ หัวหน้าฝ่ายข่าว และบรรณาธิการข่าวจะยึดหลักการบริหารงานวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นแนวทางในการคัดเลือกและจัดอันดับความสำคัญ

3. ชิตาวรรณ กองสาร (2535) ได้ศึกษาถึง เรื่องกระบวนการคัดเลือกข่าวโทรทัศน์ : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 และช่อง 9 อสมท. สรุปได้ว่า กระบวนการคัดเลือกข่าวของทั้ง 2 ช่อง มีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน โดยเฉพาะนโยบายจะเป็นตัวที่มีความแตกต่างกันอย่างมาก สถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 9 อสมท. จะมีนโยบายที่มาจากพระราชกฤษฎีกาการจัดตั้งองค์การ อสมท. และเป็นมติของคณะกรรมการ อสมท. ที่สามารถระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษรได้ ส่วนช่อง 7 ไม่จัดทำนโยบายเป็นลายลักษณ์อักษร แต่จะเป็นที่เข้าใจในหมู่ผู้บริหาร บรรณาธิการ และผู้ปฏิบัติต่าง ๆ โดยยึดหลักของนักสื่อสารมวลชน และเป็นไปตามแนวคิดของผู้บริหารระดับสูง

ส่วนกระบวนการพิจารณาคัดเลือกข่าว เพื่อออกอากาศนั้นไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ลักษณะของผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับข่าวของช่อง 7 มักมีลำดับขั้นตอนสายการบังคับบัญชาใกล้เคียงกับระบบราชการ คือ เป็นไปตามคำสั่งหรือความเห็นของผู้บังคับบัญชาและมีวัฒนธรรมในการช่วยเหลือให้ข่าวแก่กันกับสถานีวิทยุโทรทัศน์ต่าง ๆ เพื่อมิให้เกิดการตำหนิจากผู้บังคับบัญชา

4. พรสุรีย์ ธนะศรีสีบวงศ์ (2537) ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการคัดเลือกข่าวโทรทัศน์ ศึกษาเฉพาะกรณี สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 จากการศึกษาพบว่า กระบวนการคัดเลือกข่าวโทรทัศน์นั้นมีความแตกต่างกันไปตามประเภทของข่าว ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลิก ลักษณะเฉพาะตัวและภูมิหลังของนักข่าว ปัจจัยในเรื่องความกดดันของเวลาและข้อจำกัดของสถานี ปัจจัยทางด้านนโยบายและวัตถุประสงค์ของสถานี ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจการแข่งขัน ปัจจัยทางด้านการเมืองสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยในด้านคุณค่าและธรรมเนียมปฏิบัติที่นักข่าวยึดถือปฏิบัติ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ เป็นปัจจัยที่ผันแปรไปตามประเภทของข่าวในกระบวนการคัดเลือกข่าวโทรทัศน์ในแต่ละขั้นตอน

สรุป

ในบทนี้ได้กล่าวถึง แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ในการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารราชการของนักข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ : ศึกษาเปรียบเทียบก่อนและหลังการประกาศใช้ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ ปี พ.ศ. 2540”

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย